MIHAELA MUNTEANU, *Semantica textului şi problema referinţei nominale,* Cluj-Napoca, Editura Accent, 2006, 265 p.

Lucrarea tratează o temă deosebit de interesantă, dificilă, în legătură cu care există prea puţină literatură românească. Sunt puse la contribuţie scrieri fundamentale în domeniu, unele foarte noi, care sunt puse abia acum în circulaţie în literatura noastră de specialitate. Tema comportă şi o latură filosofică (raporturile dintre limbaj, gândire şi lume), care este dezvoltată atât cât este necesar. În mod firesc, a fost adâncită în lucrare latura lingvistico-pragmatică: obiectivul îl reprezintă o descriere sistematică a referinţei ca fenomen discursiv, lărgind aria spre transfrastic şi transenunţial. Cercetarea se concentrează pe referinţa grupului nominal, care oferă un câmp suficient de vast.

Încadrând actul referenţial în teoria actelor de limbaj, autoarea face o clasificare a referenţilor (în lumea intratextuală şi în lumea extratextuală), definind foarte clar conceptele cu care se operează, ca şi accepţia lor adoptată în lucrare. Prima parte a tezei se referă la autonomia referenţială (constituenţi autonomi şi expresii fără autonomie referenţială), un spaţiu mai larg fiind acordat anaforei.

Partea a doua a lucrării se focalizează asupra funcţiilor discursive ale expresiilor referenţiale: nume proprii, demonstrative, posesive, expresii fără autonomie referenţială (proforme). Autoarea pătrunde în mecanismul subtil al constituirii textuale a referentului şi defineşte rolul expresiei lui verbale în coeziunea şi coerenţa textului. Un spaţiu generos este acordat numelor proprii, şi anume antroponimelor: „La nivel discursiv, numele propriu poate funcţiona cu diferite valori ce ţin, pe de o parte, de calitatea sa denominativă, iar pe de alta, de intenţia locutorului, de orizontul său, de modul în care aceasta vrea să prezinte referentul” (p. 95). Cercetarea putea fi extinsă în lucrare şi asupra altor categorii de nume proprii, pentru care situaţia se prezintă în chip similar. La subcapitolul consacrat numelor proprii cu determinanţi, se afirmă mai întâi: „Ocurenţa articolului nehotărât întăreşte ideea că numele proprii în aceste contexte îşi pierd valoarea referenţială care le-ar permite identificarea referentului” (p. 101); dar imediat autoarea sesizează şi o altă valoare a determinării nehotărâte a numelui propriu, ceea ce unii exegeţi numeau „fracţionarea” numelui, situaţie definită în DLR (s.v. *unu, una*) prin relevarea în context a unei caracteristici, a unei calităţi într-un anumit moment, într-un anumit raport etc. a referenţilor, de tipul: *Leonida a visat un Mizil mare, un Mizil cel puţin capitală de district* (Caragiale), exemplu în care numele propriu este un toponim, sau *Profeţia unei Ieremiade* (Eminescu), unde numele propriu este un titlu de operă (cf. DLR, tom XII, partea a 2-a, *litera U*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2002, s. v. *unu, una*). În următorul subcapitol al cărţii, *Nume proprii ilustre (cu sau fără determinanţi) ce conduc la ruperea legăturii denominative,* Mihaela Munteanu se ocupă de cazul utilizării „exemplare, metaforice sau metonimice” a numelor proprii (p. 105): numele serveşte ca exemplu pentru o calitate sau ca termen de comparaţie; adăugăm la exemplele din carte câteva extrase tot din DLR (*loc. cit.*), decelând câteva situaţii speciale: *Un Horia uriaş al gândului* (Aron Cotruş); pentru relevarea unei calităţi se pot asocia mai multe nume proprii: *Mi se părea că văd un Platon, un Aristotel* (Costache Negruzzi); *E un Don Juan, un Casanova* (Ion Vinea); determinat de un numeral ordinal, de adjectivul pronominal „alt”, de adjectivul „nou” etc., numele propriu exprimă o asemănare accentuată: *Un al doilea Nimrod, vânătorul biblic* (Odobescu), *O nouă Ofelia* (Eminescu), *Un alt Eminescu nu se va mai găsi poate* (Bacalbaşa). Mai adăugăm aici că numele proprii multiple accentuează calitatea şi/sau caracterul exemplar al numelui.

Un capitol deosebit de interesant al lucrării este, fără îndoială, cel consacrat reţelelor sau lanţurilor referenţiale în text-discurs, cu atenţie specială pentru referentul evolutiv. Tipologia referenţilor evolutivi aduce o serie de exemple selectate din literatura de specialitate, dar şi (preponderent) extrase de autoare din texte româneşti şi străine de facturi diferite (în special ficţionale, precum şi jocuri de copii, reţete culinare, articole de presă, anunţuri de mica publicitate, reclame televizate – în care imaginea se combină cu textul scris / vorbit etc.), toate comentate prin prisma subiectului abordat. Alegerea celor mai adecvate exemple pentru ilustrarea acestor procedee

este de asemenea un merit al lucrării. Constatăm astfel că strategia auctorială recurge la forme foarte variate de figuri textuale în care este pusă la contribuţie categoria referentului: prin intermediul acestora, autorul comunică într-un fel anume, captivează cititorul, îl surprinde, fapt care merită o subliniere în plus.

O problemă fundamentală abordată este aceea a referentului discursiv în articularea sensului, şi anume în ce măsură devin relevante anumite reţele şi lanţuri de valori textuale omogene: reţeaua actanţială, cea tematică, izotopică, polifonică, intertextuală. Ultimul capitol este consacrat referentului discursiv în articularea reţelelor. Poate mai multă atenţie ar fi meritat cercetarea procesului evolutiv în lucrările ştiinţifice, chiar dacă rezultatele nu ar fi fost atât de spectaculoase. Pe măsură ce demersul avansează, exemplele devin din ce în ce mai complexe (alese nu numai din literatura română), ca şi comentariul care le însoţeşte, precum *Florin scrie un roman* de Mircea Cărtărescu, *O problemă de istorie* şi *Crimă rusească* de Alphonse Allais, *Un alt Manole către altă Ană* de Nichita Stănescu şi altele. Complexitatea abordării decurge şi din varietatea tipurilor de texte selectate ca exemplificare, examinate cu descifrarea tuturor resurselor acestora, fără însă a depăşi limitele impuse de subiect.

În tot cursul expunerii, trecerea de la punctul de vedere al unui autor la al altuia din vasta bibliografie pusă la contribuţie se face îmbinând cu abilitate elementele uneori contradictorii, autoarea inserându-şi de asemenea propriile păreri; rezultă astfel o construcţie armonioasă, echilibrată.

Solid fundamentată din punct de vedere teoretic şi cu o bogată informaţie, cartea Mihaelei Munteanu este o substanţială şi bine-venită contribuţie ştiinţifică într-un domeniu foarte puţin abordat în lingvistica românească.

FELICIA ŞERBAN
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviţă, 21

CONSTANTIN-IOAN MLADIN, *Sintaxa limbii române. Unităţile sintactice*, Bucureşti, Editura Cartea Universitară, 2006, 832 p.; idem, *Probleme de sintaxă. Relaţii şi funcţii sintactice*, Bucureşti, Editura Cartea Universitară, 2006, 164 p.

Constantin-Ioan Mladin dovedeşte prin cele două volume citate o preocupare constantă pentru gramatica limbii române, semnalată, de altfel, printr-o serie de contribuţii anterioare, dintre care unele au fost fructificate în teza de doctorat, publicată în anul 2003 la Alba Iulia, Editura Eternitas, sub titlul *Probleme ale terminologiei sintactice moderne în limba română contemporană.* Volumele actuale, *Unităţile sintactice*, respectiv *Relaţii şi funcţii sintactice* aduc faţă de teza de doctorat nu numai un plus substanţial de material, care, deşi în mare parte inedit, se înscrie totuşi în acelaşi domeniu predilect – sintaxa limbii – şi chiar în acelaşi sector al terminologiei, ci şi o schimbare a unghiului de vedere. De data aceasta, autorul se concentrează asupra termenilor uzitaţi pentru desemnarea osaturii teoretice a sintaxei – conceptele care definesc, descriu şi delimitează unităţile specifice domeniului sintactic şi relaţiile care structurează mijloacele vorbirii în tiparul unităţilor sintactice. Simultan, autorul modifică şi perspectiva din care este analizat materialul supus prelucrării şi interpretării, adoptând una cvasidiacronică.

În concepţia iniţială a elaborării, scopul lucrării era circumscris universului didactic. Tensiunea activităţii de redactare a impus însă şi alte mobiluri. Astfel, C.-I. Mladin a ajuns să realizeze, pe lângă un inventar de denumiri ale unităţilor sintactice, o analiză critică a naturii procesuale, de obicei, sinuoasă, adesea contradictorie, a actului efectiv de denumire. Cursul său neuniform, cu sincope şi cu reluări, a întârziat şi, uneori, întârzie şi acum omogenizarea terminologiei proprie sintaxei limbii